

Yttrande från Svensk Teaterunion – Svenska ITI

över betänkandet (SOU 2009:16)

Grundanalys, Förnyelseprogram och Kulturpolitikens arkitektur. Betänkande av Kulturutredningen

Svensk Teaterunion – Svenska ITI är en ideell förening och en medlemsorganisation för svensk teater, musikteater och dans. Vårt uppdrag är att främja olika delar av den svenska scenkonsten samt att som svenskt centrum av Internationella Teaterinstitutet arbeta för utökade internationella relationer inom scenkonsten.

Våra medlemmar är ett 90-tal organisationer och institutioner inom den svenska scenkonsten: samtliga institutionsteatrar, arbetsgivar- och fackorganisationerna, institutionerna för högre utbildning, fria teater- och dansgrupper, Teater- och dansallianserna m fl. Inom unionen finns olika kommittéer med särskilda uppdrag, bland annat en kulturpolitisk kommitté, sammansatt av branschens organisationer med uppdrag att bevaka kulturpolitiska frågor på scenkonstens område.

Många av unionens medlemmar är antingen remissorgan till Kulturutredningen eller lämnar synpunkter på eget initiativ. Vi vill beträffande huvuddelen av utredningens förslag hänvisa till svaren från våra medlemmar: de organisationer, institutioner och andra aktörer inom scenkonstområdet som själva är bäst lämpade att bedöma konsekvenserna av utredningens förslag.

Vi vill däremot lämna synpunkter på utredningens förslag när det gäller de internationella frågorna, eftersom det ingår i unionens uppdrag att vara verksam på detta område.

INTERNATIONELLA FRÅGOR

Utredningens förslag:

Utredningen ger generellt inte stor plats åt det internationella perspektivet, förutom några allmänna resonemang om behovet av globalisering.

Målen

När det gäller de kulturpolitiska målen konstaterar utredningen under rubriken ”Några mål vi inte fört vidare” att man valt bort målet om internationellt kulturutbyte (avsnitt 8.2.3) Det nuvarande målet är: *Främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet.*

I förslaget till nya mål nämns inte internationellt utbyte. Däremot ingår i det föreslagna uppdraget till statliga myndigheter och institutionerna att arbeta för att *främja mångfald, kulturell pluralism och internationellt samspel*.

Från utbyte till samarbete

Utredningens mest genomgripande förslag på det internationella området är att ändra fokus från kulturutbyte till kultursamarbete. Utbyte definieras som gästspel och utställningar utanför Sveriges gränser samt utländska kulturutövares gästspel i Sverige. Kultursamarbete, däremot, definieras som ”samarbete mellan svenska myndigheter och institutioner t ex i kunskapsuppbyggande syfte eller i utvecklingssyfte tillsammans med utvecklingsländer”. Allt fokus föreslås ligga på det senare och man föreslår att de nya förvaltningsmyndigheterna ska ges möjlighet till ökat Sida-finansierat utvecklingssamarbete.

Sverigefrämjande och kulturexport

Utredningen berör också kortfattat kulturens roll i ett aktivt och utvecklat Sverigefrämjande, som inkluderar handels- och investeringsfrämjande verksamhet och nämner att kulturexport närmast ingår i det utrikeshandelspolitiska området. Här klargör man också att Sveriges politik för global utveckling behöver synliggöras i kulturmyndigheternas styrdokument och att alla områden ska bidra till denna utveckling.

Nordiskt samarbete

Det nordiska samarbetet ägnas en halv sida, där man redogör för den s k nordiska globaliseringsstrategin, vars innebörd är att det nordiska kultursamarbetet ska fokusera på globaliseringen och tydliggöra att kulturfrågorna spelar en avgörande roll inom bland annat den globala ”upplevelseekonomin.” Insatserna kommer att koncentreras till tre områden: *ett synligare Norden, ett kunnigare Norden och ett välmående Norden*.

EU-samarbete

EU-perspektivet omnämns på flera ställen i utredningen, särskilt som källa till möjlig medfinansiering. Man konstaterar att de föreslagna nya förvaltningsstrukturerna behöver större kompetens på detta område, liksom institutionerna på kulturområdet. Man föreslår en kartläggning av EU-frågor som berör hela kulturområdet, i syfte att finna former för mer kultursamarbete och kunskapsspridning. De föreslagna nya myndigheterna ska få i uppdrag att bygga upp sådana verksamheter.

Samordning

Utredningen menar att politiken för global utveckling ska lyftas fram i kulturinstitutionernas strategier. Man menar att regleringsbrevet hittills har fungerat reaktivt genom att mest avspegla vad som redan gjorts mer än att styra verksamheterna mot en ny inriktning.

Man konstaterar att Kulturrådet idag har uppdraget att ha en samordnande roll mot andra politikområden vad gäller Sverigefrämjande, handelspolitik och biståndspolitik. Utredningen menar att Kulturrådet inte ska ha denna roll och tycker att externa aktörer själva kan leta sig fram till rätt myndighet via kontaktnät och hemsidor.

Kulturrådets roll och placeringar

Som en följd av denna förändring mot mer samarbete än utbyte, vill utredningen se över kulturrådets roll och placeringar. Man menar dels att tyngdpunkten mer bör förskjutas mot EU-samarbete, dels att kulturråden bör placeras i områden där samarbeten på kultur- och kulturarvsområdet byggs upp mellan myndigheter

Våra synpunkter:

Utredningen framhåller helt riktigt betydelsen av globalisering och ökat EU-samarbete men resonemangen hänger i luften eftersom de inte leder till konkreta förslag och inte kopplas till behovet av ökade resurser.

Vi avvisar förslaget att ta bort målet om internationellt utbyte. Vi anser det vara en alltför begränsad målsättning att endast samarbeta internationellt på myndighets- och institutionsnivå.

Vi instämmer i att det behövs mer kunskap och kompetens om EU på kulturområdet så att det svenska kulturlivet kan ta större del i EU:s kulturprogram. Det behövs också mer uppföljning och statistik kring hela det internationella samarbetet. Det framgår dock inte i utredningen hur detta ska ske inom överskådlig tid.

Vi vill framhålla att det idag finns betydande hinder för det konstnärliga utbytet inom EU, inom t ex områdena arbetstillstånd, socialförsäkringar, skatter och upphovsrätt. De finns sammanfattade i t ex *Study on Impediments to Mobility in the EU Live Performance Sector and on Possible Solutions*, utgiven 2007 av Pearle, IETM och Finlands ITI-centrum.

När det gäller utbytet med länder utanför EU finns även många hinder när det gäller visum och arbetstillstånd.

Förslaget att inkludera den svenska globaliseringsstrategin i kulturinstitutionernas strategier ger kulturen en helt instrumentell roll. Vi ifrågasätter om institutionerna på detta sätt ska underordnas den statliga utrikespolitiken.

Vi anser att det nordiska samarbetet har en viktig roll att spela på vårt område och beklagar att det lämnats utanför utredningen, som endast kommenterar den nordiska globaliseringsstrategin, som vi upplever som mycket oklar.

Vi vill framhålla att det pågår ett intensivt nordisk kulturutbyte inom alla konstområden, men att de samlade nordiska resurserna för att möjliggöra detta har minskat betydligt under de senaste åren.

Vi ifrågasätter starkt fokuseringen på sk kultursamverkan och Sida-finansiering, liksom att detta samarbete ska ske endast via myndigheter och institutioner. Kulturinsatser är en mycket viktig del i utvecklingsarbetet med att stärka demokrati och tolerans och bekämpa i fattigdom. Vi har själva mycket goda erfarenheter av sådana projekt på teaterområdet. Det är dock en principiell skillnad mellan kulturbistånd och kulturutbyte. Biståndet är underställt beslut på det utrikespolitiska området och byter ofta fokus. Biståndets grund är mottagarlandets biståndsbehov och inte kulturfrågor. Biståndet är begränsat till ett mycket begränsat antal länder. Sidas nya riktlinjer för kultursamarbete är under utarbetande och man har nyligen gjort en omorganisation som innebär att det inte finns någon egen avdelning för kultur och media och att kulturområdet blir mindre prioriterat. Kulturfrågorna kommer förhoppningsvis att innefattas i den generella policyn för yttrandefrihet men det är fortfarande oklart hur stor del av Sidas arbete som kommer att beröra kultursektorn. Den nya formen för ”aktörssamverkan” som också är under arbete kommer att bygga på egen finansiering från kulturlivet i både Sverige och mottagarlandet. Detta är ofta i praktiken omöjligt då det utan särskilda medel saknas resurser för internationellt utbyte på båda håll. Det är därför inte möjligt att ett Sida-finansierat utvecklingsarbete ska kunna fylla behovet av kulturutbyte.

Vi anser att det behövs mer internationellt kultursamarbete, som bland annat utgår från biståndsbehoven, men som också kan ske i form av t ex bilaterala kulturfonder. Det är dock nödvändigt också med kulturutbyte för att främja den internationella dialogen och utvecklingen på kulturområdet.

Vi saknar i utredningen de utövande professionella konstnärerna och deras roll för internationellt utbyte. Vi menar att det inte enbart är myndigheternas behov som ska styra inriktningen på kultursamarbetet. En stor del av kulturutbytet måste bestå av kreativa möten mellan skapande kulturutövare på olika ställen i världen. Kulturen har en unik möjlighet att förena människor över nations- och språkgränser och det måste finnas möjlighet och resurser för kulturarbetare av alla slag att aktivt delta i dessa möten. Vi ser här ingen motsättning till medborgarperspektivet, som utredningen fokuserar på. Både kulturutbyte och kultursamarbete förutsätter ett fruktbart samspel mellan professionell kultur, amatörkultur, föreningsliv och publik.

Beträffande de svenska kulturråden kan vi inte ta ställning till vilka placeringar som är optimala. Deras uppdrag bör ständigt ses över och vässas, men vi kan konstatera att kulturutbytet på vårt område underlättas betydligt på de orter där det finns svenska kulturråd. Det kan finnas behov av att öka antalet placeringar till fler områden i världen. Vi anser dock inte att det bör vara kulturrådets uppgift att administrera Sida-samarbeten i stället för att främja konkreta kulturutbyten.

Samtidigt som utredningen säger att det är en brist att myndigheternas regleringsbrev inte har varit tillräckligt styrande skriver man att ”Frågorna är många, komplexa och mångfacetterade och behöver inte särbehandlas som specifika jämfört med andra frågor när de ska utgöra en

självklar och integrerad del av verksamheten” . Vi anser att det ligger en risk i att ta bort specifika mål och i stället deklarerar att frågorna ska genomsyra allt, utan riktade resurser eller åtgärder. Utredningen lägger här stora uppgifter på myndigheter och institutioner som i sin tur är beroende av kunskap och resurser för detta. Vi saknar i detta resonemang hela det fria kulturlivet, som i mycket hög grad idag står för det internationella utbytet. En stor del av kulturutbytet idag sker också via kommuner och inom föreningslivet.

Det är i förslaget oklart vilken myndighet som ska bevaka och ha ett helhetsansvar för kulturutbytet. Vi anser att detta ansvar bör vara samlat och finnas kvar på Kulturrådet, som bör bygga upp en förstärkt kompetens inom detta område.

Vi anser att det finns stora brister i dagens kulturpolitik när det gäller det internationella arbetet. Det saknas kunskap och samordning hos myndigheterna och det saknas resurser hos kulturlivet. Från våra medlemmar inom branschen uttrycks ofta oro över detta. Man efterfrågar långsiktighet och tydlighet. Inom scenkonsten vill man ha möjlighet att bedriva internationellt arbete som en naturlig del och utveckling av den konstnärliga verksamheten.

För att förverkliga detta krävs kulturpolitiska insatser av helt annat slag än vad som skisseras i denna utredning.

Kulturutredningen föreslår inga ekonomiska förstärkningar av kulturområdet. Därmed saknas resurser för många nödvändiga reformer, liksom medel att täcka de uppenbara brister som finns idag på många områden. De stora organisatoriska förändringar av myndigheterna som föreslås inom ”kulturpolitikens arkitektur” kommer att medföra betydande kostnader, som anses kunna tas inom befintliga ekonomiska ramar. Här saknas konsekvensbeskrivningar. Vi fruktar att så genomgripande organisatoriska förändringar kommer att medföra ytterligare minskningar i resurserna för landets kulturliv. Vi anser att det behövs betydande ekonomiska satsningar på kulturområdet för att det svenska kulturlivet ska kunna möta de globala utmaningarna och kunna spela en viktig roll på den internationella arenan.

Stockholm den 11 maj 2009

För Svensk Teaterunion – Svenska ITI
Styrelsen

Ingrid Kyrö
Ordförande

Ann Mari Engel
generalsekretare